

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Бондар Катерини Сергіївни

«СОЦІОФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛЕКТНОГО
МОВЛЕННЯ ШОТЛАНДЦІВ
(інструментально-фонетичне дослідження)»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 035 – Філологія

Дисертаційну працю Бондар Катерини Сергіївни присвячено комплексному інструментально-фонетичному дослідженню регіонально-маркованих особливостей мовлення шотландців, носіїв діалекту скотс. Дисертанткою виконано комплексний лінгвістичний аналіз просодичних параметрів і диференційних ознак мовлення шотландців, представників чотирьох регіонів Шотландії – північного, південного, центрального і острівного; з'ясовано специфічні характеристики регіонального діалекту скотс. Новим у дисертаційній роботі є вибір самого предмета дослідження: регіональної варіативності просодії шотландського діалекту скотс, а також окреслення просодичної характеристики кожного із чотирьох досліджуваних регіонів.

Дисертаційне дослідження виконане в межах наукової теми кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови «Дослідження лінгвокультурологічних та просодичних особливостей усного мовлення» (номер державної реєстрації 0107U010628). Тема дослідження затверджена вченою радою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол № 3 від 19 листопада 2019 р.)

У центрі дослідження К. С. Бондар знаходяться соціально та регіонально обумовлених просодичних параметрів мовлення шотландців носіїв діалекту скотс з урахуванням вікової та гендерної належності мовців.

Таким чином, об'єкт дослідження має міждисциплінарний характер та знаходиться на перетині таких дисциплін, як фонетика, соціологія, географія та психологія. Така багатогранність теми вимагає від дисертантки широти поглядів

та досконалого володіння і теоретичним підґрунтям, і відповідними практичними навичками, щоб коректно відібрати, дослідити та інтерпретувати досліджуваний матеріал. І з цим завданням, на мою думку, К. С. Бондар вдало справилася.

Актуальність дисертаційного дослідження визначається, по-перше, загальною антропоцентричною спрямованістю сучасних соціолінгвістичних студій, що націлені на комплексне вивчення гендерних особливостей усного мовлення, а по-друге, інтересом лінгвістів до просодичного оформлення регіонального та діалектного з урахуванням регіональної, вікової та гендерної належності.

Наукова і практична цінність дисертації є очевидними й впливають з поставленої мети, яка полягає у вивченні соціально та регіонально обумовлених просодичних параметрів мовлення шотландців носіїв діалекту скотс; та окреслених **семи завдань**, які, на нашу думку, були здобувачкою успішно вирішені й відзвітовані у висновках.

Об'єкт дослідження – усна реалізація непідготовленого монологічного мовлення шотландців.

Предметом дослідження виступає регіональна варіативність просодії в мовленні носіїв діалекту скотс.

Обґрунтовуючи теоретичні засади свого дослідження, дисертантка демонструє широту поглядів, інтеграційний підхід до наукового дослідження загалом і водночас глибоку обізнаність у межах обраної проблематики (бібліографія нараховує 283 позиції, з них 120 – іноземними мовами), а також уміння критично осмислювати, узагальнювати і стисло викладати зміст наукових концепцій інших дослідників у даній галузі.

Для досягнення поставленої мети дисертантка сформувала достатній корпус **матеріалу дослідження**: загальний, до складу якого входять фрагменти квазіспонтанного мовлення носіїв діалекту скотс (36 уривків) з чотирьох регіонів Шотландії – центрального, північного, південного та острівного, загальним обсягом 5 годин звучання, вузький, звучання якого становить 45 хвилин.

Слід відзначити логічну **побудову** дисертаційної роботи К. С. Бондар (дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури).

Варто підкреслити автентичність і достовірність одержаних результатів, що забезпечується застосуванням таких **загальнонаукових методів**, як описовий, метод спостереження, аналіз та індуктивне узагальнення, статистичний метод, а також **спеціальних методів** лінгвістичного дослідження: аудиторський аналіз, метод інтонування, комп'ютерний аналіз, а також метод візуальної ідентифікації кінем.

Отримані результати проілюстровано у вигляді 28 таблиць, 39 рисунків, що надає результатам аналізу наочності та є свідченням їхньої достовірності.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у теоретично обґрунтованому, системному вивченні регіонально маркованих просодичних параметрів діалекту скотс в чотирьох територіальних ареалах Шотландії. У роботі вперше у вітчизняних фонетичних студіях виявлено і проаналізовано компоненти мовної ситуації в Шотландії, висвітлено історію формування діалекту скотс та з'ясовано ареали поширення діалекту, визначено фактори регіональної та просодичної варіативності з урахуванням вікових та гендерних особливостей мовлення шотландців, окреслено просодичні ознаки кожного з досліджуваних територіальних ареалів та просодичні маркери мовленнєвої поведінки носіїв діалекту скотс та схарактеризовано своєрідність скотс у досліджуваних регіонах.

Дисертація має безсумнівне **теоретичне значення**, яке полягає у внеску в розвиток теорії соціально обумовленої варіативності регіонального мовлення в соціофонетичному аспекті, а встановлені експериментальним шляхом висновки є значущими для розробки питань діалектології та соціофонетики.

Практичне значення дисертації полягає у застосуванні для проведення широкого спектру розробок у царині соціофонетика та діалектології (розділ «Сучасні діалекти скотс на території Шотландії»), компаративістики,

лінгвокультурології, а також використовуватись в процесі ознайомлення з техніками аналітичного та інструментально-фонетичного аналізу.

У першому розділі «Теоретичні засади вивчення соціофонетичної варіативності діалектного мовлення шотландців» (с. 17 – 74) висвітлено загальні засади дослідження, досліджено мовну ситуацію у Шотландії, історію та еволюцію шотландських діалектів, становлення мови скотс, визначено соціолінгвальні особливості шотландського варіанту англійської мови, проаналізовано білінгвізм та діглосію у мовленні шотландців, а також проведено вікову стратифікацію мовлення. Авторка вважає, що аналіз соціолінгвістичних аспектів функціонування мови/діалекту, допомагає встановити причину традиційного використання того чи іншого найменування представниками різних соціальних груп, оскільки враховує етномовні, політико-юридичні, лінгвокультурні, функціональні та інші фактори, що впливають на ставлення членів суспільства до своєї і чужої мови (с. 28). Дисертантка, вслід за О. О. Селивановою, тлумачить білінгвізм як «двомовність як ознака мовної ситуації країни, регіону чи мовного стану індивіда, тобто володіння і користування особистістю або певною групою етносу одночасно двома мовами: однією як рідною, іншою набутою, але важливою для спілкування в деяких комунікативних сферах» (с. 61). Здобувачка припускає неоднозначність проблеми вікової стратифікації та вікових змін індивіда та робить спробу вирішення питання просодичного оформлення мовлення носіїв скотс на різних періодах життя, а також ступеню взаємодії віку з такими важливими соціолінгвістичними змінними як регіональна і етнічна приналежність (с. 69).

У другому розділі дисертації «Методика та експериментальний матеріал дослідження» (с. 75 – 107) детально описано та обгрунтовано методи, які застосовано на різних етапах проведення дисертаційного дослідження (с. 75). Авторка детально визначає експериментальний матеріал дослідження (с. 83 – 88). Дисертантка послідовно описує методику та етапи проведення аудиторського (с. 89 – 95) та комп'ютерного (с. 96 – 101) видів аналізу, а також окреслює методику статистичної обробки експериментального матеріалу (с. 102 – 104).

У третьому розділі «Результати комплексного інструментально-фонетичного дослідження мовленнєвої поведінки шотландців» (с. 108 – 179) авторкою наведено результати аудиторського аналізу та чітко встановлено принципи синтагматичного членування мовлення носіїв діалекту скотс (с. 108 – 113), описано та інтерпретовано мелодійні характеристики мовлення (с. 114 – 141), представлено результати інструментального дослідження (с. 142 – 172). Дослідниця у викладі цього розділу доказово ілюструє за допомогою прикладів варіативність темпоральних характеристик мовлення різних вікових груп носіїв діалекту скотс, а також динамічні особливості їхнього мовлення. Лінгвістична інтерпретація результатів інструментально-фонетичного аналізу мовлення з урахуванням факторів віку та гендерної належності уможливив ґрунтовні висновки.

Хочемо наголосити на тому, що робота пройшла **апробацію** на здійснено на наукових семінарах кафедри теоретичної і прикладної фонетики англійської мови (2019-2022) Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та на міжнародній конференції.

Матеріал дисертації викладено на належному науково-теоретичному рівні й оформлено згідно з чинними стандартами. Основні положення і результати дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у шести одноосібних наукових **публікаціях** автора у наукових виданнях, серед яких чотири надруковано у фахових наукових виданнях України, одна – у науковому періодичному виданні іншої держави, одна – тези доповіді на науково-практичній конференції.

Перш ніж перейти до критичної частини відгуку, хотілося б наголосити на загальній позитивній оцінці дисертаційної роботи. Утім поряд з, у цілому, логічним і детальним викладом ходу й результатів дослідження, хочемо зупинитися на деяких **зауваженнях**, дискусійних моментах, міркуваннях та питаннях, які, сподіваємось, можуть бути з'ясовані під час захисту та враховані авторкою в її подальших наукових розвідках:

1. Як зазначено у другому розділі дисертації основними критеріями соціофонетичної класифікації досліджуваного матеріалу є фактор віку, гендеру та територіальної належності мовця (с. 83). Чи не було б доречним також врахувати освітній рівень мовців, що є, на нашу думку, одним із суттєвих критеріїв характеристики мовця?

2. Слід зазначити, що загалом дисертація має чітку структуру та написана грамотною науковою мовою, але здається недоцільним внесення у підрозділ 2.3 «Експериментальний матеріал дослідження» (с. 83 – 88) таких великих за обсягом прикладів. На нашу думку, цю інформацію краще було б розмістити у додатку або скоротити.

3. Попри проведений ретельний та всебічний інструментально-фонетичний аналіз, хотілося б побачити узагальнений мовленнєвий портрет мовця-носія діалекту скотс.

Підсумовуючи, слід наголосити, що висловлені зауваження щодо окремих неточностей, побажання та міркування не порушують концептуальної сутності дослідження й жодним чином не знижують наукову вагу виконаної дисертаційної праці.

Теоретична база дослідження, висвітлення й узагальнення наявних підходів до вивчення порушеної в дисертації проблеми, логічність та аргументованість викладення змісту й результатів інструментально-фонетичного дослідження, коректність використання методологічного апарату, логіка інтерпретації фактичного матеріалу, ретельність і коректність виконання практичної частини дисертації та повнота й обґрунтованість наведених висновків є безперечними позитивними рисами рецензованої роботи, а наведений тут перелік запитань, побажань та міркувань не ставить під сумнів наукову новизну, теоретичну та практичну цінність роботи, особистий внесок дисертантки, методологічну базу, глибину й об'єктивність проведеного аналізу, достовірність результатів. Сподіваємось, що наші питання й побажання будуть прояснені в ході дискусії та будуть враховані в подальшій науковій роботі здобувачки.

Публікації К. С. Бондар логічно відбивають етапи проведеного дисертаційного дослідження. Автореферат достатньо ґрунтовно розкриває зміст дисертації, дає повне уявлення про її наукову цінність і практичну значущість та забезпечує широке ознайомлення науковців з методикою проведеного дослідження, одержаними результатами й основними висновками дисертації.

Основні положення та зміст дисертації свідчать, що рецензована робота є самостійним, ґрунтовним, завершеним, цілісним і логічно побудованим науковим дослідженням, яке належною мірою вирішує поставлені згідно з метою завдання та сприяє розв'язанню актуальної наукової проблеми.

Результати дисертаційної праці мають суттєву теоретичну та прикладну значущість, а також значну перспективу для подальших наукових розробок у загальній, теоретичній та прикладній фонетиці, а також теорії комунікації.

Як впливає зі сказаного, дисертаційна робота Бондар Катерини Сергіївни «Соціофонетичні особливості діалектного мовлення шотландців (інструментально-фонетичне дослідження)» і за змістом, і за формою цілком відповідає вимогам відповідає вимогам п. 9, 10, 11, 12 Постанови Кабінету Міністрів України «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» від 06 березня 2019 р., №167, а її авторка Катерина Сергіївна Бондар, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 – «Філологія».

Офіційний опонент –
кандидат філологічних наук, доцент,
в.о. завідувачки кафедри германських і
східних мов та перекладу
Міжнародного гуманітарного університету

Маша

Наталія ШКВОРЧЕНКО

Відрисе завідувачкою

